

Kód kursu: SP4MP_MTO2

Závěrečný projekt

Vendula Kacelová, 209914

Téma: Vývoj jedinců se specifickými poruchami učení.

Problém: Diagnostika specifických poruch učení v dospělosti.

Otázka: Jaké jsou možné způsoby diagnostického hodnocení projevů jedince se současnou dyslexií a dysortografií?

Další výzkumné otázky:

- Jak specifické poruchy učení u jedinců v období dospívání ovlivňují výběr sekundární školy?
- Jaké množství dospívajících jedinců se specifickými poruchami učení po ukončení základní školy navštěvuje odborné učiliště?
- Jakým způsobem je jedincům v dospívajícím věku s SPU poskytována poradenská péče v pedagogicko-psychologické poradně?
- Ovlivňují nebo omezují specifické poruchy učení nějakým způsobem dospělé jedince v jejich pracovním životě?

Cílem výzkumu bude zjistit, jakými způsoby je možné diagnostikovat projevy jedince s dyslexií a dysortografií. Součástí výzkumu bude podrobná kasuistika projevů konkrétních jedinců v mladším školním věku a následná diagnostika projevů dyslexie a dysortografie v dospělosti. Diagnostika projevů v dospělosti se bude zabývat současným stavem jednotlivých projevů dyslexie a dysortografie. Oblast diagnostiky jedinců se specifickými poruchami učení v dospělosti není příliš častým předmětem zkoumání, proto je potřeba se touto tematikou zabývat. Je nutné znát možné způsoby diagnostiky i v dospělém věku. Dospělí jedinci mají jiné potřeby než děti školního věku a musí se k nim proto přistupovat odlišným způsobem.

V současné době není dostupný diagnostický materiál pro dospělé jedince se specifickými poruchami učení, proto bych jej chtěla vytvořit modifikací diagnostických materiálů, které jsou určeny pro diagnostikování specifických poruch učení u dětí v předškolním a raně školním věku. Tento diagnostický materiál otestuji a aplikuji na dospělých jedincích s diagnostikovanou dyslexií a dysortografií.

Kvalitativní výzkum

Volba kvalitativního výzkumu vychází z toho, že o malém počtu jedinců získám velké množství informací a dat. Dále nevyházím z teorie, ale pokusím se teorii sestavit. Během výzkumu nashromáždím a sestavím materiál k diagnostikování specifických poruch učení v dospělosti, který by měl být aplikovatelný pro jakéhokoliv dospělého jedince s SPU a v průběhu výzkumného šetření jej pomocí diagnostického rozhovoru otestuji a aplikuji v praxi. Jelikož budu získávat mnoho informací o málo jedincích, sestavím dvě nebo tři případové studie.

Metoda sběru dat:

- **Rozhovor** – se samotnými dospělými jedinci, s rodiči vybraných jedinců, s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny,
- **Analýza dokumentů** – analýza dokumentace jedinců pro získání dat, analýza výtvorů jedinců a možné podněty pro sestavení diagnostického materiálu, analýza dokumentů pro diagnostikování dětí s SPU z pedagogicko-psychologické poradny,
- **Diagnostický rozhovor** – přímo diagnostikování jedinců, zhodnocení a podněty ke zlepšení diagnostického materiálu,
- **Pozorování při diagnostickém rozhovoru** – sledování projevů a chování jedinců při diagnostikování.

Základní metodou sběru dat bude rozhovor s jedinci s dyslexií a dysortografií. Cílem rozhovoru bude zjistit, jak pocítují své omezení či znevýhodnění v důsledku SPU v současném dospělém věku a také jak se cítili jako žáci s SPU, zda si připadali na okraji třídního kolektivu, jaké pocity zažívali při učení a zda jim někdo vysvětlil, jakou poruchu v oblasti školních dovedností mají a jak se projevuje.

Další rozhovory budou s rodiči a staršími sourozenci jedinců, kteří se jim v jejich dětském věku věnovali a pracovali s nimi. Dále se budu zabývat kasuistikami konkrétních jedinců s SPU a jejich diagnostikování pomocí vytvořeného manuálu. Diagnostikou bych chtěla dokázat, že vytvořený materiál bude použitelný v praxi i pro další jedince.

Výběr vzorku

Vzhledem k rozsáhlosti a podrobnému zkoumání uvažuji o dvou či tří jedincích. S jedním jedincem mě seznámili naši společní přátelé a od nich mám i kontakt na něj.

Požádám je a jeho rodinné příslušníky o spolupráci. Dále mám kontakt na svoji bývalou spolužačku ze základní školy, o které vím, že má diagnostikovanou dyslexii a dysortografii.

Výhodou je, že jedinci jsou v mém blízkém věku, tak bychom si mohli rozumět a jelikož by se výzkum týkal malého počtu dotazovaných, získá o sobě nové informace, které možná využije v budoucnosti a něco se o sobě dozví. Na druhou stranu může být nevýhodou to, že právě on bude celým předmětem mého výzkumu a může se stát, že mu výzkum bude připadat zdlouhavý a nebude mít dostatek trpělivosti. Proto mám v plánu výzkum rozdělit na několik kratších částí a zabývat se jimi postupně.

Úryvek z rozhovoru s rodičem dospělého jedince s SPU

- 1) Představení se, vysvětlení důvodu setkání, předložení výzkumného záměru a zaručení, že rozhovor bude zcela anonymní a výzkumníkovi jde o získání dat, která budou použita pouze pro účely výzkumu a výzkumník nebude nikde veškeré informace bez souhlasu dotazovaného rozšiřovat.
- 2) Kolik máte dětí? Máte osobní zkušenost s výchovou více dětí?
- 3) Projevovalo se dítě s SPU od malička jinak než ostatní děti? Bylo roztěkané, nesoustředěné nebo v klidu, netečné až apatické?
- 4) Na čí doporučení jste se dostala do pedagogicko-psychologické poradny?
- 5) Jaký jste měla pocit při vyslovení diagnózy specifické poruchy učení - dyslexie a dysortografie?
- 6) Setkala jste se před diagnostikováním Vašeho dítěte s těmito pojmy?
- 7) Bylo Vám vysvětleno, jak se dané poruchy učení projevují?
- 8) Bylo na jednání pracovnice pedagogicko-psychologické poradny něco, co Vás zaskočilo a překvapilo?
- 9) Jak předpovídala budoucnost Vašeho dítěte a jaké doporučení jste od ní dostala?
- 10) Řídila jste se doporučeními, které jste od ní dostala?
- 11) Jak se Vaše dítě projevovalo ve školním prospěchu na základní škole?
- 12) Pomáhala jste mu nějakým specifickým způsobem s učením?
- 13) .....
- 14) Výzkumník poděkuje za strávený čas a spolupráci na jeho výzkumu.

Možné praktické a etické problémy?

Důležitým momentem bude navázání důvěrného vztahu zejména s rodiči jedinců, kteří přislíbili účast na mém výzkumném záměru. Pokud se mi podaří navázat dobrý vztah, mohlo by vše probíhat bez problémů a já získám potřebné informace. Bude pro mě asi složité najít v sobě odvahu vůbec se ptát na citlivá témata, která potřebuji znát.

Možným problémem může být velký časový rozdíl od doby, kdy jedinec byl diagnostikován v pedagogicko-psychologické poradně a pokud zážitek z návštěvy nebyl příliš silný, může se stát, že jeho převyprávění bude od rodičů lehce zkreslené. Na druhou stranu je možné tuto skutečnost vnímat i pozitivně, neboť i když to pro rodiče byla nová, neznámá a obtížná situace s níž se museli vyrovnat, kvůli delšímu časovému intervalu to již nebude tak bolestivé a citlivé téma.

Záznam z první realizované analýzy dokumentů

První realizovaná analýza dokumentů se týkala dokumentace daného jedince z pedagogicko-psychologické poradny. Zkontaktovala jsem jedince a požádala jej, zda by byl ochoten mi dokumentaci poskytnout a k čemu mi bude potřebná. Jedinec souhlasil a zapůjčil mi dokumentaci k prostudování. Byl velmi ochoten spolupracovat a vůbec mu nevadilo, že si dokumentaci prostuduji a dokonce mi nabídnul, že si mohu dokumentaci okopírovat, jestli se mi to pomůže k realizování výzkumného záměru. Byla jsem touto nabídkou velmi potěšena a jsem vděčná jedinci, že ke mně chová takovou důvěru a bez problémů mi poskytnul své údaje. Dokumentaci jsem si okopírovala, abych se k ní mohla kdykoliv vrátit a přímo do dokumentace si dělat terénní poznámky.

Z dokumentů jsem zjistila, že jedinec byl diagnostikován v pedagogicko-psychologické poradně dvakrát, poprvé v 7 letech a podruhé při vstupu na 2. stupeň základní školy. V dokumentu jsem zjistila, kolik let bylo jedinci, když byl poprvé diagnostikován v pedagogicko-psychologické poradně, jak se projevovalo jeho chování, jaké problémy ve školním prostředí měl, jaké dostal doporučení od pracovnice pedagogicko-psychologické poradny. V dokumentaci je také popsána reakce rodičů na doporučení pracovnice z PPP, což pak můžu zkonfrontovat s daty, které získám od rodičů daného jedince a zjistím tak, zda ke mně rodiče chovají důvěru a říkají mi pravdu.

Z druhé analýzy jsem pak zjistila, zda se rodiče řídili doporučením, které z PPP dostaly a jaký byl další jedincův vývoj. Z druhé dokumentace by se dal odvodit další vývoj, který následoval na střední škole a zkonfrontovat jej s realitou a poté zkusit odvodit vývoj v dospělém věku, což by mi mohl pomoci při sestavování diagnostického materiálu. Na

dokumentaci jsem si všimla razítka z pedagogicko-psychologické poradny, které mě nasměřovalo do sídla PPP jako dalšího zdroje informací. Na razítku byla uvedena i webová stránka PPP, kde mohu získat alespoň základní informace o místě, kam bude směřovat moje další část výzkumného šetření.

Námět k modifikaci výzkumného návrhu

Předchozí analýza dokumentů mě přivedla k myšlence, jak dále pokračovat v realizování výzkumného návrhu. Myslím, že pro úvodní informace o jedinci by bylo nejvhodnější začít rozhovorem s ním nebo s jeho rodiči, abych před analýzou jeho dokumentace byla již s ním blíže v kontaktu, abych jej nejdříve poznala osobně. V dokumentaci jsem ovšem našla námět pro přípravu a návrh diagnostického materiálu.

Seznam relevantní literatury:

- [1] BARTOŇOVÁ, M. (ed.) *Edukace žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-38-1.
- [2] BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. Vymezení současné problematiky*. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3613-3.
- [3] HOLT, J. *How children fail*. England: Penguin books, 1990. ISBN 0-14-013556-1.
- [4] KUCHARSKÁ, A., CHALOUPOKOVÁ, E. ed. *Specifické poruchy učení a chování. Sborník 2005*. Praha: IPPP ČR, 2006. ISBN 80-8656-13-5.
- [5] MATĚJČEK, Z; VÁGNEROVÁ, M. a kol. *Sociální aspekty dyslexie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2006. ISBN 978-80-246-1173-0.
- [6] POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 3. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9.
- [7] SELIKOWITZ, M. *Dyslexie a jiné poruchy učení: co jsou specifické poruchy učení a jak se diagnostikují, o poruchách koordinace a nemotornosti, sociální a emocionální vývoj dítěte, jak mohou svým dětem pomoci rodiče a jak to bývá v dospělosti*. Praha: Grada, 2000. ISBN 978-80-7169-773-2.
- [8] SHAYWITZ, S. *Overcoming dyslexia: a new and complete science-based program for reading problems at any level*. New York: Vintage, 2003. ISBN 0-679-78159-5.
- [9] TRAIN, A. *Specifické poruchy učení a chování*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-131-2.
- [10] ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.